

Hlapčón Jurca.

Pavel Perko.

I.

u pri Rožancu bo kar dobro! So čisto pravi ljudje pri hiši! Gospodar Rožanec ni preveč hud in se ne krega rad; še govori bolj malo. Rožanka je sicer malo bolj jezična; pa nič ne dé, saj zavoljo ene besede še ni, da bi bilo človeka konec. Rožančev Peter, no, ta je pa že zadosti poreden. Tretje leto že hodi v šolo, pa je še zmeraj pri malih. Pa Rožanka ga ima silno rada in ga zagovarja, kjer le more. Če se bosta Peter in Jurca (to je on!) dobro razumela, potem bo Jurca že tudi pri Rožanki na dobrem. O, pri Rožancu bo kar dobro!

Ko je mati pripeljala Jurco k Rožancu, je rekla:

»Saj ne vem, za kaj bi ga pravzaprav ponudila; ali za pastirja ali za hlapca? Za pastirja je malo prevelik, in pa — saj vaš Peter lahko pase; za hlapca je pa še preotročji.«

Stari Rožanec je pa takoj uganil, kako naj bo, in je dejal:

»I, če ne bo za hlapca, bo pa za hlapčóna!«

In tako je Jurca postal hlapčón. Drugí so se sicer smejali tej besedi; pa naj se! Vsak ne more biti hlapec, hlapčón je pa še zmeraj več kakor pastir! Udinjal se je za sto kron letno in dvoje parov čizmov (ene iz prešičjega usnja, ene pa iz telečjega!), in pa platnenih hlač toliko, kolikor jih bo potrgal. Plača res da ni bila bogvekaj, zlasti, če se pomisli, da je Rožanec najbolj trden kmet v celih Koriščah, ampak, kaj se hoče?

»Če se bo dobro obnašal in pridno delal,« je rekel Rožanec, »ne rečem, da ne bom še kaj dodal. Za enkrat naj bo pa toliko, da se vidi, kako bo.«

Jurca je ostal in se kmalu privadil. Če se je postavil takole pod večer sredi vasi, kjer je pri koritu živino napajal, se mora reči, da je bil dečko, kot se spodobi za takega, ki hoče biti vsaj hlapčón. Na zelenem kosturcu mu je sušelo vranje pero, zraven pa je cvetel rdeč nagelj, ki ga je bil utrgal na gredi pred Rožančevo hišo. Predpasnik si je podvihal, roke del v hlačne žepe in samozavestno gledal po vasi, češ: Sedaj sem pa tudi jaz tukaj domačin, zato, ker sem Rožančev! In med fante se lahko štejem, ker sem jih dopolnil lani o sv. Jurji štirinajst! In v celih Koriščah je razen mene le en fant: Kašnikov Štefan, ki je pa pri vojakih. Drugí so pa otroci, ki še v šolo hodijo, in se hlapčón Jurca ne bo dosti ukvarjal z njimi. Na, koliko jih pa je? V spodnji vasi pri Rigelcu tisti Lojz, ki nič ne govori, le smeje se in zobe kaže. Pri Gašperinu pa tisti Janče, ki pozimi še v šolo ne upa brez pletenih rokavic, da mu na motvozu vise preko vratu. V zgornji vasi pa tisti Cencelj Bohtetov, ki se umakne za brata, če ga le kdo grdo pogleda. Tone Bohtetov — no, ta bi že bil! Najmočnejša sta še

Osredkarjeva dva: Marko pa Mohor. Pa sta tudi poredna za vse druge, in Jurca hlapčón jih bo imel posebno na piki. Pravita, da bosta pozimi enkrat, ko bo najbolj zmrzovalo, šla ponoči in spustila vodo čez korito, da bo drugo jutro vsa cesta ena sama drsalica . . . Naj le poizkusita! Bomo videli!

»Jurca, tak ženi no domov! Kaj pa stojiš in zijaš okrog sebe, živina se pa pase okrog korita? Večerjat pojdi!«

Jurci se kar ne zdi prav, da ga Rožanka ob vsaki priliki krega kakor otroka. Posebno še ne, če kdo sliši! Naj krega svojega Petra, če hoče, saj poreden je zadosti. Pa se boji zanj, kar se da, in vsakemu zameri, ki bi ga hotel kaj v roko vzeti. Oni dan je ta Peter razmazani pasel tam za Lotračnikom in je bil napravil mlinsko kolo in na lopate je nataknil živih kebrov, da so mu kolo gonili. Jurca je pa prišel natihem in odzadaj zgrabil Petra za ušesa ter ga sukal v okrogu, da je cvilil in plesal in kremžil obraz in vpil in prosil in dvigal zdaj eno nogo, zdaj drugo . . .

»Boš vsaj čutil, kako taka reč okrog gre!«

Ko ga je Jurca spustil, je drl Peter naravnost domov in povedal materi, kako ga je Jurca; tega pa ni povedal, zakaj ga je. Ko je prišel Jurca domov, se je Rožanka kregala nad njim za žive in mrtve, dokler ji Jurca ni dopovedal, kako je bilo. Potem je pa še Rožanec posegel vmes in je rekel: »Prav je, da ga je!« Potem je pa umolknila Rožanka, ker se je bala.

O, to je bilo dobro, da sta Rožanca oba — gospodar in stari — držala z Jurco! Tako je vzdržal in je nazadnje še hvalo vedel, da je prišel v Korišce, če tudi je bilo v hribih. O, kar dobro je bilo!

II.

Pa bo menda vendarle res, da Osredkarjeva dva mislita spustiti vodo čez korito! Včeraj je privpil Rožančev Peter domov, ker sta ga tam za Kovačevim Dolčkom, kjer je pasel, nabila. Rekla sta, da bosta vodo spustila takoj prvo noč, ko bo začelo zmrzovati, zato, da bo voda pritekla v Rožančev hlev in da bo zmrznila pod Jurčevo posteljo, ki stoji pri vratih, da bo tako Jurca moral na led stopiti, ko bo vstal. Peter se je potegnil za Jurco in za vso spodnjo vas; zato sta ga pa nabila . . . No, vidite! Če se le Peter ni zlagal. Če je pa to res, potem . . . No, naj le poizkusita!

Pri večerji so se potem menili pri Rožancu o tem, in stari Rožanec je vedel povedati, da so bili pred petimi leti otroci iz zgornje vasi res spustili vodo čez korito. In drugo jutro, ko se še ni videlo, je stari Rožanec šel v hlev in tik pred hlevnimi vrati je zadržal pred prag. Le sreča je bila, da je nesel snop slame v naročju in da je padel na slamo, ker drugače bi bil lahko zlomil roko ali nogo! Voda pa je bila zmrzala v hlevu tako, da je telica, ki je bila privezana pri vratih, stala na ledu. In kdo je bil to naredil? Nihče drugi kot Osredkarjev Nande, brat sedanjih dveh, ki je bil tedaj v teh neumnih letih, kot sta sedaj Marko in Mohor. Poreden je bil pa tudi toliko kot vsakteri izmed sedanjih dveh.

»Naj le poizkusita!« se je hudoval Jurca. »Jaz jima bom že pokazal! Dobro, da sta naprej povedala! Bomo vsaj vedeli, koga je treba prijeti!«

Mogoče je vse — si je mislil Jurca, ko je šel spat — ker nič lažjega ni, kot da takole zvečer, ko je tema, in nihče več na korito ne gre, prinese kdo smrekov lub in ga podstavi pod cev. Voda bo tekla, namesto v korito, pa čez rob, in ker svet visi — po cesti navzdol in se bo stekala za vogli spodnjih hiš in hlevov. Za Rožančevim hlevom je bo polno, in če bo udarila čez nasip, mora priteči tudi v hlev, prav pod Jurčevo posteljo, ki stoji pri vratih . . . No, se bo že videlo!

Jurca je sklenil, da jim bo zapretil vnaprej, da naj si kaj takega ne predrznejo, ker sicer —.

Enkrat, ko je šla jesen že proti koncu, je dobil Jurca vse skupaj — zgornje končane. Nesel je listja iz gozda, oni so pa pekli krompir ondi na spašovniku. To sta bila Osredkarjeva dva in Bohtetova dva. Malo ustrašili so se, ko je Jurca stopil iz gozda mednje, ker krompir, ki so ga jemali iz žerjavice, je bil nakopan najbrže na Rožančevih njivah. Saj so bile tam zraven spašovnika.

»No — ?!« je dejal Jurca in obstal pred njimi, s košem na rami. Bohtetov je hotel sestiti na krompir, pa krompir je bil prevroč; zato se je odmaknil, kot da ga je pičila kača.

»Se vam vidi, da ste ga nakradli!« je dejal Jurca.

»Kdo ga je nakradel?«

»Vi!«

»Kje?«

»Na naših njivah. Zato ga sedaj skrivate. Takole podolgovat raste samo na naših njivah.«

Pripognil se je, da bi vzel enega ali dva, pa sta Osredkarjeva kar planila čez krompir in zavpila:

»Pusti! Krompir je naš!«

Jurca se je odmaknil, ker ni kazalo, da bi se prepiral z njimi, ko je nosil koš listja na hrbtu. Pa rajši drugič! Vendar kar tako tudi ni hotel oditi.

»Kje ste ga pa nakopali, če ne na naših njivah?« je vprašal.

»Na kakšnih naših njivah? Ali imaš ti kakšne njive?«

»Na Rožančevih!«

»Kaj pa potem praviš: na naših?« so se rojali.

Hoteli so Jurco prisekati, češ: kaj boš ti, ki služiš in še domač nisi . . . No, Jurca je šel rajši naprej, ker s košem na rami ni, da bi se trgal in tepel z njimi, in povrh še — z otroki . . . Na ovinku pa se je vendarle obrnil in jim zapretil:

»Le napravite kje kakšno škodo; vam bom že pokazal!«

Morebiti so razumeli, da misli na vodo v koritu. Izpod čela so ga pogledali in se namuznili drug drugemu; rekli pa niso nič.

O — ta dva Osredkarjeva! Posebno Marko! No, pa če bi se bilo treba spoprijeti: Jurca se ne boji obeh! Vseh skupaj tudi ne, kar jih je v zgornji vasi! Le podstopijo naj se!

III.

Tisto leto je zima hitro nastopila. Dopoldne je še solnce gledalo izza oblaka, popoldne je začelo snežiti, zvečer je bilo pa že vse belo. Zjutraj je pritisnil mraz, in vsaka pot, vsak breg je bil pripraven za drsališče.

Vaščani niso radi videli, če so se otroci drsali po vasi, ker je bila cesta potem opolzla in zato nevarna bodisi za ljudi, bodisi za živino. No, pa vsakdo je le privoščil svojim otrokom nekaj veselja. In kaj bi bilo tudi pomagalo, ako bi bil ta pridržal svojega doma, drugi bi se bili pa drsali . . . ? Tako so vsi rajši molčali in pustili otrokom veselje.

Sanencev za drsanje je bilo pet. Drsalo bi se jih bilo pa rado sedem. Zato se je dogovorila otročad takole:

Tista dva, ki sta brez sanencev, počakata, s kepami oborožena, za Kašnikovo steno. Drugi pridrče . . . S kepami po njih! Kdor je zadet, se mora zvaliti kakor mrtev, in tisti, ki ga je zadel, se polasti njegovega sanenca. Tako se bodo vedno menjavali: eni se bodo drsali, drugi bodo kepali. A vsak, ki bo zadet, mora res pasti. Tako mora biti kakor v vojski: kogar zadene granata, se zvrne raz konja . . .

Izprva je šlo dobro. To je bilo veselja in vpitja in vriskanja po bregu! Zgornja vas — spodnja vas: to je bilo vse eno. Kdor je bolje meril in večkrat zadel, tistemu so vriskali, pa naj je bil to kak Osredkarjev iz zgornje vasi ali pa Rožančev Peter iz spodnje vasi. Vse se je smejalo. Celo stari Rožanec, ki je bil počasnih besedi, je rekel: »Ej, naj imajo svoje veselje!« In Jurca hlapčon je pozabil, da bi se pravzaprav ne imel mešati med otroke, in je za skednjem stal. Držal je roke v žepu, se smejal in bi bil tudi najrajši pomagal . . . Naposled se pa le ni mogel več zdržati. Pidrvi Osredkarjev na sanencu — in kepe so letele mimo, ker se je sklanjal z glavo in životom. Tedaj pa Jurca, ne bodi len, hitro kepo v roke, in medtem, ko se je Osredkarjev oziral proti Kašnikovi steni, mu je že priletela Jurčeva kepa od druge strani, pa mu zbila kučmo z glave. Osredkarjev pa, ne da bi vprašal, od katere strani je prišlo, se je zvrnil raz sanenec in — neumen kakor je bil — ležal v snegu. Rožančev Peter pa je hitro skočil k sanencu in z njim po klancu navzgor in potem navzdol — na Jurčev račun . . .

Drugič pa ni šlo tako gladko. Zopet je drčal Osredkarjev. Toda sedaj je bil pazen. Vrgla sta Peter in Jurca, oba hkrati, in zadela, Osredkarjev pa moško obsedi na sanencu in pokaže osle najprej na levo (Petru), potem na desno (Jurci), in drči naprej. Peter pa hud. Saj ga je zadel! Zakaj ne obstane? Jezen, kakor je bil — za njim! Doli koncu drsalnice ga je dohitel in mu hotel iztrgati sanenec:

»Saj sem te zadel. Daj sanenec!«

»Jurca me je!«

»Pa jaz tudi!«

»Zakaj pa Jurca meče?!«

Osredkarjev je hotel bežati s sanencem, toda nekaj ga je prijelo za ovratnik in ga pritisnilo k tlom. Jurca je bil. Jurčeva roka pa ni izpustila rada, kar je prijela. Posebno, če je bilo tisto, kar je prijela, Osredkarjevih kdo . . .

»Daj sanenec, ali pa boš tičal še globokeje v snegu!«

»Ne dam ga!«

Osredkarjev je krčevito držal za sanenec, Jurčeva roka pa še krčeviteje tiščala navzdol. Naposled se je nabrala okoli njih vsa zgornja vas in kričala nad Jurcem. Zdaj in zdaj bodo skočili nanj! Jurca je moral imeti proste roke. To priliko je porabil Osredkarjev, pahnil Petra v sneg in se izmuznil z sanencem. Njegovi tovariši pa za njim, ker dosegli so, kar so hoteli.

»Hlapčon! Hlapčon!« je donelo z gornje vasi, in kepe so se vsule, da so bili Jurca in tovariši mahoma vsi beli.

»Za njimi!« je velel Jurca.

In spodnja vas se je dvignila kakor vojska in drla s kepami proti zgornji vasi. Zgornja vas je pa mahoma izginila, kot da se je vdrla v tla, in ostala je spodnja vas sama. Ponosna na svojo zmagó je privlekla spodnja vas močan smrekov tram, ki je ležal za Rožančevim skednjem, in ga položila vprek čez cesto, češ: »Zdaj se pa drsajte, če se morete. Pri tramu se boste že ustavili — in tam gorje vam!«

In drsanja je bilo konec za tisti dan.

(Konec.)

Hagara v puščavi.¹

Ksaver Meško.

*Dolgo je sramotila Hagara Saro, svojo gospó,
zdaj je izgnana iz šotorá; Izmael, sin njen objestni, z njo.
Ide z bridkostjo v puščavo, hleb kruha noseča in meh z vodó,
Izmaela, sinka stasitega, vodi za krepko rokó.
Padajo ji čez tilnik ožgani, čez pas dol črni lasje,
kakor bi krile glavo, tilnik in pas ji polnočne meglé.*

*Abraham stoji pred šotorom, z roko si senči oči,
ves zamišljen strmi za deklo in v mislih si govori:
„Hagara, nisem mogel drugače! Tako je hotel Gospod.
Kak se ustavljam naj, črv slaboten, če on govori, Sabaót?“
Skloni glavo . . . Spet dvigne čez hip jo . . . „Hagara!“ usta drhté,
hrepeneče iztegne roke, za deklo oči mu strmé.*

¹ Hagara je bila dekla Abrahamova. Prva žena njegova, Sara, pa jo je nerada videla. Sveto pismo pravi: „In ko je Sara videla, da sin Hagare, Egipčanke, zasmehuje njenega sina Izaka, je dejala Abrahamu: Izženi to deklo, zakaj deklin sin ne bo dedič z mojim sinom Izakom. To je Abrahama zelo bolelo . . . Abraham je tedaj zjutraj vstal in je vzel kruha in meh vode, ji je zadel na ramo in ji izročil otroka ter jo odpravil.“ Ona pa je šla in je hodila semtertja po bersabejski puščavi. [I. Mojz. knj. 21.]